

הנער בחולצה האדומה

איש מאיתנו אינו מודע להשפעתה הרסנית של המכונת על כל חיינו. היא שינתה את קצב החיים, שהיה קיים במשך אלפי שנים, וכפתה על האנושות קצב אחר, שאינו מותאם לטבע המין האנושי. עם ריבוי המכונות בערינו, גובר הרעל באוויר ופוחתים מקומות-החנייה. כל חיינו משועבדים, בעצם, למכונות: אנתון קובעים פגישות במקומות ובמועדים המתאימים לחנייה. חיי החברה והמישפחה מסתובבים מסביב למכונות. הפקד הפך מצב קיומי.

גרועה מכל המכונות הפרטית. זהו ייצור בלתי-הגיוני לחלוטין. האדם העירוני הרגיל מחזיק במכונה גדולה וחזקה, שכוחה עולה לאין שיעור על כל הרוש לו. הוא משתמש בה במשך שעות מעטות, ולעתים אף במשך שעה או שתי-שעה בלבד ביום. רוב המושבים בה ננויים בדרך-כלל גם בשעת הנסיעה. זה מנוגד לכללי-היסוד של החברה הטכנולוגית המודרנית, התובעים ניצול מירבי של המכונה, במלוא יכולת-התפוקה, במשך 24 שעות ביממה.

המכונות הפרטיות הגדולות והיקרה הזאת, וזוללת את פרי-עמלנו, בולעת כמויות אדירות של בניין שאינו מתחדש בטבע, מרעילה את האוויר שאנחנו נושמים וממרת את חיינו. היא האכסודר של המאה ה-20.

לא כך בוונציה. לגמרי לא. יש מקומות אחרים בעולם, שאין בהם מכונות. למשל, האי היווני הירדה, אולם מקום יפהפה זה הוא כפר קטן, אתר-תיירות. ואילו ונציה היא עיר ואם באירופה. אמנם לא מרכז תעשייתי, ולא עיר-יבירה תוססת, אך עיר שחיים ועובדים ומתפרנסים בה, בעיקר מתיירים, הזורמים למקום הזה גם מפני שאין בה מכונות, ומפני שהיא שונה מכל מציאות חיהם היומיומיים.

עכשיו, בחודש פברואר, אין כמעט תיירים בוונציה. ניתן היה לראות את העיר האמיתית, על תושביה האמיתיים. תענוג. אני יודע שאי-אפשר להחזיר את הגלגל אחורה ולהפוך את העולם כולו לוונציה. אך נעים לשבת בכיכר סאן-מארקו ולחשוב מה היו פני העולם כיום, אלמלא הומצאה כלל המכונות, ימח שמה, ומה היו פני העולם מחר, כאשר יימצא תחליף למכונות, אולי בדמות מערכת-תחבורה ציבורית יעילה, וזולה ומושכת עד כדי כך שהמכונות הפרטיות תימוג ותיעלם מהעולם, ולא תישאר אלא כיכרון מבעית.

מי יודע, אולי ונציה אינה רק סמל של העבר, אלא גם של העתיד?

בכיכר סאן-מארקו מותר לחלום!

רוח אופנתי

ועוד על ונציה: האופנה. התרשמתי מן האלגנטיות הטיבעית של הנשים (הסתכלתי פחות בגברים, אך גם הם לבושים יפה). רגילים לייחס, שיק, אלגנטיות טיבעית, לאשה הצרפתייה. אך גרמה לי שהאיטלקיה עולה עליה מבחינה זו. עכשיו, בפברואר 1988, לובשת כל בת-ונציה היכולה להרשות זאת לעצמה, (מבחינת הנתונים הגופניים) הצאייתימיני. לא רק בנות-העשרה, אלא גם נשים כבודות בעלות רגליים נאות לובשות הצאייתימיני (לרוב שחורות) וגרביים שחורים, פשוטים או מקושקים.

מכיוון שקר בוונציה, הן לובשות מיקסטורנים, ועליהם מעילי-פרווה, הרבה משווה להן מראה של אבירים בימיהם-הנסנס, שרגליהם היו דקות, לבושו הדוק, ואילו חלקה-הגוף העליון היה רחב ותפוח. על הראש — כובעי-סירה שחור. ונציה היא, כמוכן, עיר עשירה. העושר מתבטא גם בטיב האופנה. אבל שום כסף בעולם אינו יכול לקנות את האלגנטיות הטיבעית הזאת. היא נולדה במרוצת מאות-השנים.

הנערה בחנות-העור

נכנסתי לחנות אלגנטית בוונציה כדי לשאול על תיק-עור שהיה מוצג בחלון-הראווה. אך פתחתי את הדלת, מיהרה אלי צעירה חנינת כבת 28, כשהיך לבני על פניה. שאלתי באנגלית על התיק, והיא ענתה לי בנימת-הקול העדי-נה המקובלת באיטליה. בדקתי את התיק, שאלתי לטיב ולמחיר, והיא ענתה באותה הלכבנית. "לעזאזל", אמרתי לעצמי, "מדוע הצעירות שלנו אינן יכולות לדבר כך, בעדינות ובלבביות, בקול נמוך ובחיוך אדיב?" קניתי את החפץ, הצגתי כרטיס-אשראי. הצעירה הכינה את הקבלה, קראה את השם שעל כרטיס-האשראי וקראה: "אורי אבנרי!"

תמתתי פה ושם הופעתי אמנם בציבור באיטליה, גם בטלוויזיה, אך להיות מוכר עד כדי כך שזוונצית בחנות לדיבריי-עור בוונציה תכיר את שמי? ואז אמרה הצעירה: "שלום!" אהה, אמרתי לעצמי. יהודיה. זה מסביר את העניין. אולי היא עוקבת ביתר עניין אחרי המתרחש בארצנו. "אני שמחה להכיר אותך סוף-סוף", אמרה הצעירה בעברית. "אני מכירה את שמך הרבה שנים, וזה כבוד לראותך פנים-אל-פנים."

הסתבר כי האיטלקיה הנחמדה הזאת היתה צברית. יתר על כן: קיבוניקית. בת מעלה-החמישה ליד ירושלים. שמה חנה קובאס, אם זיכרוני אינו מטעני. היא נישאה לצעיר איטלקי, לא כליכך יהודי, ילדה ילדים וחיה עתה בכפר מחוץ לוונציה. בעלה אינו רוצה לחיות בארץ, והיא חיה את חייה באיטליה.

אורי אבנרי

יונה אישי

את מסע-הצלב הרביעי (1202-1204) ניצלה כדי להאיר את כוחה. תחת לשחרר את ארץ-הקודש מעול הכופרים, ירדו הצלבנים על ביזנטיון הנוצרית, שדרו את פאר יצירותיה ושיעברו אותה. ונציה, שהעמידה לרשותם את העוצמה הימית שלה, הביאה כמה יצירות-מופת. המוצגות עתה בעיר-האיים כנכסי-התרבות של ונציה. ביניהן: ארבעת סוסייה-הנושות, המפארים את החיות של כנסיית סאן-מארקו. (כעצם אלה העתקים. הסוסים המקוריים שמורים בפנים.)

סחרי-ונציה זכו גם בזכינות בארץ-הקודש. ממלכת-הצלבנים העמידה לרשותם רובעים בעכו, בצור ובמקומות אחרים. העמודר נים בכיכר סאן-מארקו הונאו מעכו ב-1256, אחרי שאנשי-ונציה כבשו אותה מדי אנשי-גנואה.

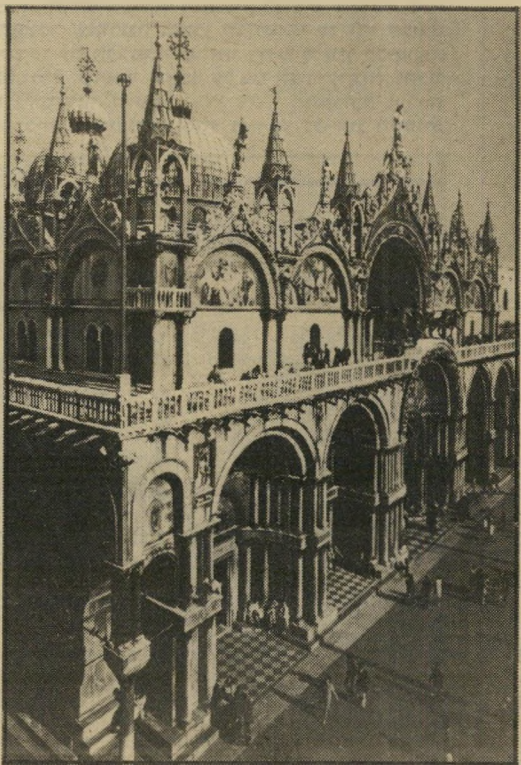
היתרון העיקרי של ונציה בימינו לא עלה כלל במחשבתם של מייסדיה.

הם ברחו לפני אלף שנים ויותר מן היבשה האיטלקית אל האיים שכלב המיפרץ (ההלאגונה), כדי להימלט מצבאות פולשים. תחילה ברחו לשם מדי פעם, כשהתקרבה סכנה מוחשית. לאחר-מכן החליטו ליישאר שם לצמיתות, ולהקים עיר חדשה שתהיה בטוחה מפני כל פלישה. כתייהחמר התחלפו במשך הזמן בבתים יפים יותר, ואלה התחלפו בארמונות-הפאר, ההופכים את ונציה של היום תאוה לעיניים, שאין דומה לה.

המייסדים לא יכלו לחלום על האויב, המאיים כיום להרוס את התרבות האנושית: המכונות. אולם הם בנו את ונציה, כאילו נועדה מראש להגן על עצמה מפני המיפלצת וזוללת-הכנוין.

בוונציה אין מכונות. עיר גדולה, על 400 אלף תושביה, מתקיימת ומתפקדת מבלי שאף מכונת אחת תוכל להגיע אל תוכה.

אין הרעש. אין הזיהום. אין הקצב של המכונות. התחבורה והתובלה נעשות בסירות. האוטובוסים הם ספינות מעבורת. המוניות הן סירות-מנוע. מי שאינו רוצה להזדקק לאלה אף לאלה, וגם לא לגונדולות הציוריות שהן סמל העיר, הולך ברגל. בין 117 האיים, שעליהם בנויה העיר, מפרידות 177 תעלות ומקשרים 400 גשרים. אפשר ללכת.

כנסיית סאן-מארקו

ישנתי בכיכר סאן-מארקו בוונציה וחשבתי על כיכר-פלסטין בעזה.

לא רציתי בכך. להיפך. כאשר הזמנתי לוונציה, כדי להרצות בכנס של העיתונות הבינלאומית, חשבתי שאזכה סוף-סוף ביום-יומיים של חופשה גמורה, שבה אוכל להינתק מן הכל, מן הזוועה היומיומית שהפכה שיגרת חיינו.

ואם להינתק — האם יש בעולם כולו מקום טוב יותר מאשר ונציה?

יש הרבה ערים יפות בעולם. יש הרבה ערים יפות באיטליה. רומא. למשל. פירנצה. מקומות רבים אחרים. אך אין כמו ונציה. ונציה אינה סתם יפה. ונציה היא חלום. יש בה משהו בלתי-מציאותי בעליל. כשאתה שט על ספינת-איטובוס ב.תעלה הגדולה (שאינה תעלה כלל, אלא חלק מן הים, זרוע של מים בין האיים שעליהם נבנתה העיר), או כשאתה מהלך בסימטות הצרות שבין הגשרים, אתה אומר לעצמך: "אני חולם. לא יכול להיות שאני פה. לא יכול להיות שיש מקום כזה."

כיכר סאן-מארקו היא היפה שבבעולם (למרות שיש לה מתחרות רציניות. כמו כיכר השוק בבריסל, או כיכר להיקונקורד בפאריס). אתה יושב ושותה ספלאספרסו, מסתכל בכנסיית סאן-מארקו ובארמון הרוכס, שניהם בניינים יפהפיים ומוחזרים-במינם. היונים מטיילות לפניך על הארץ ומתעופפות בגובה נמוך, בציפייה לפירוריהלחם. שמש חורפית חיוורת מאירה את הגוף. אתה טופג לתוכך את המראה, כדי לזכרו בשעות פחות מאושרות, ואז...

ואז עתה מעיף מבט בעיתון שקניתי קודם לכן, והדבר הראשון שאתה רואה בעמוד הראשון הוא תצלום של חיילי-צה"ל המכים מפגנים בכיכר-פלסטין בעזה.

כיכר סאן-מארקו וכיכר-פלסטין, שני עולמות. שני הפכים. גרעין וגיהינום. כליל-היופי וכליל-הזוועה.

שני בני-אדם נהגו אתמול בשטחים הכבושים, בשעה שאכלת ארוחה נהדרת של חמרליים, בתוספת יין לבן עדין. כריזוך נפצעו. כריזוך נעצרו. דובר ישראלי אומר ש...

ישנתי בכיכר סאן-מארקו, לרגלי מיגדל-הפעמונים, רואה ואיני-רואה את חזית הכנסייה, סופג את הרוח הקלוש של השמש המנסה להתגבר על הקור העז, ולנגד עיני-רוחי עלתה כיכר-פלסטין, על מראות הייאוש, הזעם, הגאווה החדשה, השינאה, ההרג וההרס.

כדי לנתק את עצמי מעזה, טיילתי כמה שעות בעיר האיים, מקצה אל קצה. הגעתי גם אל הגטו. הגטו המקורי — המילה עצמה נולדה במקום הזה, ברובע הצפוני של ונציה. (לפי ההשערה נובע השם מייעורו הקודם של הרובע, שבו עסקו אז ביציקת תותחים.)

הסימטות היו כמעט עזובות. בית-הכנסת היה נעול, וכך גם בית-התמורה ליהודים הוקנים שנותיו במקום. התושבים המעטים שהסתובבו ברובע לא נראו לי כיהודים דווקא. גם לא הנערים, שאמרו לי היכן למצוא את בית-הכנסת. על הקיר בכיכר גטו-נבו (הגטו החדש), לצד לוחי-זיכרון לקורבנות-השואה, כתובת מצויירת על קיר: "מדרה יונה" — היהודים הראי.

הרגשה מוזרה. כאן נאלצו היהודים, מאז הוראת האפיפיור משנת 1555, להסתגר בלילות. אסור היה להם לבוא בלילות בקהל הנוצרים. ביום עבדו אצל הנוצרים ולמענם, בלילה היו סגורים ומסוגרים. ושוב נדרה החשבה אל כיכר-פלסטין בעזה. במשך היום הצלחתי להיפטר מעזה. אכלתי, שתיתי, הסתכלתי בחלונות-הראווה, טיילתי, שוחחתי עם אנשים תרבותיים על נושאים חשובים.

בערב, בשווי לחדרי בבית-המלון, המשקיף על מראה קסום של התעלה הגדולה וכנסיית רה-הסאלוטה הנהדרת (שנבנתה כהבעת תודה על סיום המגפה השחורה, שעשתה שמות נוראות גם בוונציה, במאה ה-14) התכוננת לישון שנת-ישרים. התפשטתי, מוגתי לי כוסיודוקה מן המיניבר של החרד, והפעלתי את מכשיר-הטלוויזיה, כדי להתחדר במשך כמה דקות לפני השינה.

על המירקע הופיעה מהדרות-החרשות של טלוויזיית-הכבלים האמריקאית. כתבה מן השטחים הכבושים.

סצינה ארוכה. חיילי צה"ל גוררים נער בחולצה אדומה. חמישה חיילים מקיפים אותו מכל עבר ומכים אותו באלות ובקתות חרוכים. אחרי מה שנראה כמו נצה קטן, הנער מתמוטט ונופל. החיילים ממשכים להכות אותו. כאשר נרמה שוה נגמר, מרים חייל את אלתו ומוריד כמה מלומות-רצח על הרמות השוכבת. אחר-כך לוקחים את הנער בעל-החולצה-האדומה וגוררים אותו מן המקום. לא היה ברור אם הוא מת או חי, מעולף או בהכרה. חייל רואה את מצלמת-הטלוויזיה, חש אליה ומכסה את הערשה.

סצינה ארוכה, מפורטת. עקוב כמה דקות, היא הוקרנה שוב, יחד עם שאר החדשות. ושוב. מהדרות-החרשות של הטלוויזיה ככבלים היא רצופה.

כמה מאות מיליונים ראו בערב זה את הסצינה הזאת? האם ישכחו אותה? האם ניתן בכלל לשכוח סצינה כזאת, הנקלטת בתת-ההכרה, ושתעלה מהיום והלאה שוב ושוב לעיני הצופה, ככל פעם שישמע את שם ישראל? שיתקתי את מכשיר-הטלוויזיה.

חיים בוונציה

לפני כנסיית סאן-מארקו, בצד הפונה לארמון-הרוכס, עומדים שני עמודים מרובעים מקושקים (פילאסטרים) בלעז. כלומר: עמודונים, עמודים קטנים). נאמר עליהם שהם הובאו מעכו. הרבה דברים בוונציה, ה"ובאו", ובשפה פשוטה יותר: נשרדו, נגנבו, נסחבו.

הרפובליקה המפוראת, שקמה בקבוצה של איים מול חוף איטליה, ושהפכה בערות הסחר שלה למעצמה עולמית, שדרה מכל הבא ליד.